

UHVYn kannanotto UE-korvausjärjestelmän uudistamiseksi

15.10.2020

UE-korvauksissa UHVYn keskeisin tavoite on taata edustustoissa palvelemisen taloudellinen mielekkyys ja uudistaa nykyistä järjestelmää niin, että se palkitsee ja edistää siirtohalukkuutta ministeriön ja suurlähetystöjen välillä. Toimiva ulkomaanedustus on Suomen ja Suomen ulkopoliittikan kokonaisedun mukaista.

Vain motivoituneet, työssään viihtyvät diplomaatit ja hallintovirkamiehet yksin tai perheineen takaavat suurlähetystöverkoston lisäarvon suomalaiselle yhteiskunnalle.

Kaikki UE-korvauslajit tulisi käydä läpi. Suuria puutteita on mm. perheiden asemassa ja olosuhdehaittojen täysimääräisessä korvaamisessa. Puolisoiden asema on saatava erikseen kokonaistarkasteluun.

Hallinnon julkistama selvitys UE-korvausjärjestelmän toimivuudesta ja muutostarpeista (PCORMYHM-7, 7.10.2020) on sinänsä hyvä katsaus menneeseen käyden läpi järjestelmän kehittymisen pääpiirteet. Vaikka selvitys jää puolitiehen ja on vailla kunnianhimoa, se toimii pohjana sille kehitystyölle, johon sekä hallinto että henkilöstöjärjestöt ovat sitoutuneet.

Selvityksen heikkous on se, että siitä puuttuvat todelliset ja aidot ehdotukset järjestelmän kehittämistä ja uudistamisesta. Sen keskeisin ongelma on, ettei se käsittele UE-korvausten todellisia kipukohtia, joista tärkeimpänä yksittäisenä asiana puolisojen asema sekä järjestelmän voimavarojen riittämättömyys, josta esimerkkinä toimii jo vuosikautia jatkunut nollasummapeli, jossa etuuksia on siirretty virkamieheltä ja edustustolta toiselle vailla todellisia tarveselvityksiä esimerkiksi olosuhdehaittaluokkien määrittämisen perusteista. Järjestelmä tarvitseekin selkeästi lisää määrärahoja.

UHVY pitää tärkeänä koko nykyjärjestelmän tarkastelua ennakkoluuttomasti, eikä tule kaihtaa ottaa käsittelyyn vaikeitakin asioita ja kokonaisuuksia. On pidettävä tarkkaan mielessä, että UE-korvausjärjestelmässä on kyse koko ulkoasiainhallinnon toimivuudesta. Suurlähetystöissä ja muissa edustustoissa palvelun tulee olla taloudellista mielekästä ja korvauksissa tulee huomioida merkittävä insentiivi ulkomaanpalveluun lähtemiseksi.

Hallinnon selvitys sisältää pohdintaa, kysymysmerkkejä ja joitakin ehdotuksia uudistuksiksi, joista osa voi osoittautua toimimattomiksi tai jatkotyöstö synnyttää erilaisia vaihtoehtoja. Näihin tulee suhtautua avoimesti, eikä pidä jämAhtää yksinomaan muistiossa oleviin ideoihin.

UE-korvausuudistus on erittäin merkittävä niin yksittäisen työntekijän ja tämän perheen kuin koko ulkoasiainhallinnon toiminnan vaikuttavuuden kannalta. Henkilöstön laaja osallistaminen

kehittämisessä on onnistuneen uudistuksen kivijalka. Tästä on olemassa hyvä yhteisymmärrys järjestöjen ja hallinnon kesken.

On palkittava ja edistettävä siirtohalukkuutta, kyse on rotaation toimivuudesta, tarvitaan kannustusta. Selvityksessä todetaan hyvin, että ”järjestelmän tulee tukea henkilöstön työskentelyä ulkomaanedustuksessa henkilöstön oman talouden ja perhetilanteen optimaalisten ratkaisujen kannalta. Järjestelmän muodostaman kokonaispaketin tulee olla toimiva ja ulkomaantyöskentelyyn kannustava. Erityisesti tulee kannustaa työskentelyyn hardship-olosuhteissa”.

On oleellista, että perheet ja puoliset huomioidaan nykyistä paremmin. Virkamiesurasta ulkoasiainhallinnossa ei saa muodostua sinkku-ura. Puolison asema on selvityksessä pitkälti unohdettu kokonaan (palkan menetys, uran menetys, työeläkkeen menetys). Tämä on avainkysymys siirtojärjestelmän toimivuudessa jatkossa.

Nykyään keskiuravaiheessa olevan virkamiehen perhetalous ikävä kyllä menettää rahaa siirtyessään ulos. Korvaustasoissa ja ostovoimassa on jääty jälkeen pahasti, kuten hallinnon selvityksen luvut osoittavat. Paikalliskorotuksen oikea ja oikeudenmukainen on taso tärkeä asia. Paikalliskorotusta ei pidä käyttää ”peittämään” (erityisesti) hallintouran useiden UE-tehtävien vaatiluokkien alhaista tasoa.

On tärkeää, että jatkotyössä kaikki korvauslajit käydään läpi yksityiskohdittain ja tehdään tarvittavat tarkistukset. Korvauslajitarkastelua ja -harkintaa tarvitaan muutenkin. Tästä on esimerkkinä asettautumiskulujen kattaminen sekä ulos että sisään. Aikanaan tämä hyväksi havaittu ja toimiva korvauslaji poistettiin perusteetta.

Suurimmat huolenaiheet kohdistuvat erityisesti perheellisiin, jotka eivät ole puolison ja lasten vuoksi lainkaan niin mobiileja kuin yhden ihmisen taloudessa elävät ns. sinkut.

Varustautumiskorvaus, asettautuminen

Varustautumiskorvauksen pilkkominen ei kuulosta järkevältä, ko. raha menettää tarkoituksensa, kun nimenomaan varustautumista tarvitaan siirryttäessä ulkomaanedustukseen (lisätarpeet ja niiden aiheuttamat kulut). Hallinnon esittämissä näkökulmissa on jopa kehoitettu yksittäisiä virkamiehiä velkaantumaan tarvittavien varusteiden hankkimiseksi.

Asettautumiskulujen kattaminen tulisi palauttaa korvauslajina. Käytännön ylimääräisiä kuluja on paljon muutettaessa sekä ulkomaille että kotiin.

Perheet

Perheellisten asemaan ei ole kiinnitetty oikeastaan mitään huomiota hallinnon selvityksessä. Tässä on useampi aspekti:

1) Korvaustasojen riittävyys. Nykyisellään UE-korvaukset eivät kompensoi puolison tosiasiallisten tulojen menetystä. Ovatko korvaustasot riittävät maksamaan edes todelliset

kustannukset, joita lapsista tai puolisoista syntyy? Jo esimerkiksi harrastukset saattavat maksaa astronomisia summia maailman metropoleissa.

2) Puhtaasta tulomenetyksen ja kalliiden hintojen kompensoinnista on vielä matkaa siihen, että korvaustaso tarjoaisi insentiivin lähteä UE:hen, kun otetaan huomioon vaikutukset puolison uraan ja eläkkeeseen sekä sosiaaliset ja koulupolkuun liittyvät seikat lasten osalta.

3) Lasten paluu Suomeen. Ongelmat kulminoituvat lukion lähestyessä tai sen aikana. Ajatellaan seitsemän vuotta UE:ssä viettänyttä lasta, joka ei välttämättä ole menestynyt koulussa, ja jonka on siksi turha haaveilla parhaista lukioista kuten Ressun IB-lukiosta. Hän ei ole käynyt koulua suomeksi, eikä ruotsia ole koskaan luenutkaan. Koko suomen kieli saattaa olla hakusessa. Miten tällaisen lapsen jatko-opintoja Suomessa tuetaan, että hän pysyy koulupolulla? Monissa maissa lapsille maksetaan yksityiskoulu. UM:ssä on ihmisiä, jotka ovat maksaneet lukion omasta pussistaan Helsinki International Schoolissa, kun muuta ei ole löytynyt. Pienet lapset, pienet ongelmat. Isot lapset, isot ongelmat on usein se tilanne, jonka eteen lapsiperheet joutuvat.

Olisi kiinnostavaa selvittää, mikä on UE:ssä palvelevien perhestatus. Kuinka moni on UE:ssa puolison ja lasten kanssa vai olemmeko jo sellaisessa tilanteessa UM:ssä, että UE-palvelu on pian kokonaan sinkkujen etuoikeus, koska puolisoista ja lapsista ei pidetä huolta? Samaten olisi kiinnostavaa tehdä laajempi kysely UE-palvelun vaikutuksista puolisoitten uraan ja lasten koulupolkuun.

Päivähoitokorvauksen saamista UE-korvausten pariin voidaan pitää merkittävänä edistysaskeleena ja saavutuksena.

Puolisot

Puolisoiden osittaista, aikanaan suurena uudistuksena ja voittona saavutettua lakisääteistä eläkekompensaatiota ollaan parhaillaan muuttamassa parempaan suuntaan. Uusi hallintomalli astuu voimaan 1.1.2021. UHVI pitää sitä merkittävänä edistysaskeleena ulkoasiainhallinnon puolisoitten aseman kohentamisessa vastaamaan nykyajan vaatimuksia. Tämä erityiskorvaus ei kuitenkaan kata puolison varsinaiseen työeläkekertymään syntyviä aukkoja.

Puolisoiden eläketurvan parantaminen lisäisi merkittävästi ulkoasiainhallinnon kiinnostavuutta ja vetovoimaa työpaikkana, jonka korvauskäytännöt mahdollistavat puolisoitten siirtymisen virkamiehen mukana Suomen ja asemamaiden välillä.

Jatkossa on selvitettävä, millä tavoin puolison palkasta ja omasta työurasta luopumisen menetyksiä voidaan kompensoida. Normaalin 40-vuotisen virkamiehen työuran aikana noin 20 vuotta kuluu ulkomaanedustuksessa. Tämä aika on asemamaahan siirtyvälle puolisolle lähtökohtaisesti palkatonta (ns. puolisorokorotus ei ole puolisolle suunnattua palkkarahaa) ja ajalta kertyy erityiskorvauksen kautta vain osittainen eläkekertymä – puhumattakaan siitä, ettei työuran menetystä voida nyky menetelmin millään lailla korvata. Palkkamenetys 20 menetetyn tulokertymisvuoden osalta on 2000 euron kuukausittaisella nettotulolla noin 500.000 euroa, mikä vastaa tilavan asunnon hintaa pääkaupunkiseudulla.

Puolison siirtymisen virkamiehen mukana ulkomaanedustukseen tulisikin kaikilta lisäkuluiltaan tulla kiinteäksi ja täysimääräiseksi osaksi uudistamisen ja modernisoinnin kohteena olevaa korvausjärjestelmää.

Puolison työllistyminen UE:ssä. Joillakin mailla (kuten Yhdysvallat) on ohjelmia puolisoiden tukemiseen. Esimerkkeinä rahallinen ammattiin liittyvä koulutustuki ja puolisoiden työllistäminen edustustoon silloin, kun se on mahdollista, tai edes työtilan järjestäminen etätöille Suomeen. On selvittettävä mitä muita käytäntöjä verrokkimailla kuten pohjoismailla on. Mitä Suomi voisi tehdä ja innovoida? Oma ulottuvuutensa ovat kahdenväliset sopimukset puolisoiden työlupaoikeuksista asemamaissa, joihin hallinnon tulisi panostaa nykyistä enemmän.

Hardship

Halutaan, että ollaan valmiita lähtemään hardship-kohteisiin. Tämä ilmeisesti tarkoittaa kaikkia kohteita, joista saa olosuhdekorvausta. Tällä hetkellä palvelu hardship-asemapaikoilla tuottaa melko vähäisiä taloudellisia etuja. Ääriesimerkkinä Kabul, jossa saa vähemmän UE-korvauksia kuin esimerkiksi Thaimaassa. Ja jälleen, erityisesti perheelliselle lähtö hardshipiin usein tarkoittaa puolisolalle muutaman vuoden lisäpoissaoloa työelämästä todellisten vaihtoehtojen puuttuessa.

Toimikaudet

Joustavuutta tarvitaan toimikausien pituuksiin. Tämän pitäisi toimia kumpaankin suuntaan, sekä ylös että alas. On tilanteita, joissa perheellinen ennemmin pysyisi UE-kohteessa neljänkin vuoden jälkeen. Muutto merkitsee aina lasten repimistä irti koulusta ja ympäristöstään. Nykyisellään on mahdollista anoa viidettä vuotta, jos lukion viimeinen luokka on alkamassa tms. Tämän voisi tehdä joustavammaksi.

Paikalliskorotus

Paikalliskorotuksen kehitys ei näytä tyydyttävältä. Vuodesta 2010 lähtien Suomen kuluttajahintaindeksi on muuttunut >14 %. Paikalliskorotus 6-7 %. Edellinen korotus paikalliskorotukseen tehtiin 2015. Uudistus ilman lisärahaa korvaustasojen korjaamiseen jää vain palikoiden uudelleenjärjestelyksi ilman todellista tyydyttävää muutosta.

Auton verovapaan maahantuonnin poistuminen ja paikallisen palkanmaksun loppuminen ovat viime vuosina edelleen heikentäneet UE-palvelusta saatavaa rahallista hyötyä. Kun palkkaa ei enää makseta käteen tai UM siirrä rahaa paikalliselle tilille, virkamies joutuu joko itse tekemään kv. tilisiirtoja tai höyläämään luottokorttiaan. Molemmista kertyy valuuttatappioita ja pankkien palkkioita.

Kotilomamatka

Yhdistetty huolto- ja kotilomamatkakorvaus: matkakohdetta ei tule rajata pelkästään Suomeen. Virkamiehen puolison kotimaan tulee olla vaihtoehto. Korvattavien kotilomamatkojen matkalippujen hankkiminen tulee suorittaa edustustojen varoin, ei yksittäisten virkamiesten

luottokorteilla, joiden rajat ja maksuperiaatteet eivät riitä useiden tuhansien eurojen kuluun esim. lapsiperheiden kohdalla.

Asunnot, edustaminen

Asuntojen tulee olla perhekäyttöön sopivia tilaratkaisuiltaan ja asumisviihtyisyyteen tulee kiinnittää huomiota. Niiden tulee sijaita hyvien kulkuyhteyksien päässä lähellä edustustoja ja kouluja.

Asuinalueiden tulee olla turvallisia. Asuntojen koon tulee sallia kotiedustamisen järjestäminen, mikä yhä jatkossakin kuuluu diplomaattisen virkamiehen ammatin työmenetelmiin (ks. Timo Sysiö, *Building Relations: Architecture, Affect, and Diplomatic Knowledge*, 2020).

Asuntopolitiikan yhtenäistämisestä (kahden erillisen korvausluokan poistaminen) looginen seuraus on muuttokorvausten yhtenäistäminen. On pohdittava, mikä olisi nykyisin soveltuva laskennallisten muuttokuutioiden määrä.

Tämä kuitenkin kuulostaa siltä, että halutaan säästää asuntokustannuksissa. Seurauksena olisi siis asuntojen tason lasku diplomaattiuran virkamiehillä, joilla tyypillisesti on ollut edustusta ja oikeutus korkeampaan luokkaan. Kansainvälisesti ei ole kuitenkaan havaittavissa sellaista tendenssiä, että kotiedustamisen merkitys olisi vähentynyt. Olisikin nähtävä lukuja merkityksen muuttumisesta ml. Euroopan ulkopuoliset toimialueet.